

THEMA *Wonen*

**Klein
is fijn!**

De *rekbare* ruimte

Zodra je meer verdient, ga je groter wonen. Soms verdrinken mensen in de vierkante meters. Maar er komt een tegenbeweging op gang, en niet alleen vanwege de crisis. In een klein huis is het lekker overzichtelijk leven.

Tekst: **Mariëtte van Beek** | Interviews: **Frieda Pruim**

Opnieuw het meetlint erbij gehaald. Hoeveel vierkante meter bezeten mijn puberzoon en ik nu echt? Een paar jaar terug trokken we noodgedwongen in een tweekamerappartement in de Leidse binnenstad, van 45 vierkante meter. Per persoon betekende dat ruim een halvering van woonruimte. Bovendien verdwenen alle tuinmeters. Toegegeven, het was even wennen, maar naar een grotere woning zien we eigenlijk niet meer uit. Met de meters vielen ook talloze zorgen weg. En dat voelt zo goed, dat het smaakt naar nog minder. Niks origineels, zo blijkt. Mijn verhaal past in een (voorzichtige) trend.

Op een kluitje

Zonder uitstekende verdiensten in het verleden had Nederland geen kapitale grachtenpanden, kastelen en boerenherenhuisen gehad. Door de eeuwen heen betekende meer geld nu eenmaal groter woongenot voor kooplieden, de

adel en grote boeren. Ondertussen zat het overgrote deel van de bevolking er minder warmpjes bij. In kleine boerderijen, vissershuisjes of plaggenhutten in de dorpen, na de industriële revolutie ook in arbeiderswoningen in de grote steden. Misschien hadden de stedelijke paupers rond fabrieken het nog het zwaarst. Meerdere grote gezinnen woonden op een verdieping bijeen, in kleine vochtige ruimtes met belabberde sanitaire voorzieningen. Ziektes hadden vrij spel. De Woningwet van 1901 moest in deze situatie verandering brengen. Sociale woningbouw verbeterde langzaamaan de kwaliteit en de grootte van de woningen, maar met zijn allen op een kluitje wonen bleef nog vijftig jaar de norm. De woningnood na de Tweede Wereldoorlog verergerde de situatie zelfs. Getrouwde stellen bleven bij hun ouders inwonen. Met zijn twaalfen op een etage van 40 à 50 vierkante meter was niet ongewoon. Met de toenemende welvaart kwam

Met de meters minder woonruimte vielen ook talloze zorgen weg

daar vanaf 1960 binnen een paar decennia rap verandering in. Idealiter begon je je wooncarrière op een studentenkamer, huurde je daarna van een wooncorporatie om vervolgens je eerste pandje te kopen. Dat met een betere baan en dito verdiensten een paar jaar later ingeruild werd voor iets ruimers. Bleef je huren, dan zocht je een groter huurhuis. Dat moest ook, was het algemene idee. De toenemende individualisering – iedereen heeft recht op privacy – vrat meters. Het geboortecijfer nam af, maar elk kind kreeg zijn eigen kamer. Extra logeer-, hobby- en werkruimtes hoorden

Architect Van Bo Le-Mentzel ontwikkelde een huisje van slechts één vierkante meter groot en noemde het One SQM (one square meter, 1 vierkante meter). Hij geeft de bouwtekening van het huisje gratis weg. Je kunt het huisje uitproberen in Berlijn voor 1 euro per nacht, zie tinyurl.com/Genoeg-kleinste-huis. Bekijk een filmpje over OneSQM op tinyurl.com/Filmpje-kleinste-huis.

Paul Hendriksen, aardehuisbouwer:

'We konden niet meer slapen van opwinding'

Paul Hendriksen (45), bekend van Transition Towns, is de initiatiefnemer van het eerste Nederlandse aardehuisproject: in Olst verrijst een wijk met 23 zelfvoorzienende woningen van gerecycled materiaal.

'In ons rijtjeshuis in Deventer had ik een laag leem aangebracht op de slaapkamermuren omdat dat goed vocht reguleert en je er mooie vormen van kunt maken. Dat deed een vriend denken aan foto's die hij op internet had gezien. Zo ontdekten mijn vriendin en ik het bestaan van *earthships*, aardehuizen. We bleven maar oh en ah roepen, konden niet meer slapen van opwinding.

Een paar maanden later kon ik twee weken meebouwen aan een aardehuis in Zweden. Dit werd eenvoudig gemaakt van oude autobanden gevuld met aangestampte aarde, bedekt met een laag leem die warmte vasthoudt, en met een glaswand op het zuiden. Elektriciteit komt van zonnepanelen en water zuiver je zelf. Ik besloot zo'n huis ook in Nederland te gaan bouwen.

Door mijn enthousiaste verhalen raakten gaandeweg tientallen mensen geïnteresseerd. Zo groeide het uit tot een heel project. In 2006 hebben we een vereniging opgericht en in 2011 konden we een stuk grond kopen in Olst. Nu

bouwen we als bewoners zelf 23 woningen, allemaal een dag per week, begeleid door drie professionals en geholpen door vrijwilligers. Er komen ook een gemeenschaps-huis, moestuinen en een bezoekerscentrum.

In mei 2011 hebben we ons huis verkocht. Daarna woonde ik met mijn vriendin en twee dochters van zes en tien een jaar in een yurt op het erf van een boerderij. De ronde vorm vonden we zo mooi dat we besloten de woonkamer en keuken in ons nieuwe huis ook rond te maken. Toen we naar de yurt verhuisden, hebben we de weggeefwinkel enorm gespekt. Veel spullen die staan opgeslagen missen we niet, dus waarschijnlijk gaan we nog veel meer wegdoen.

Sinds mei vorig jaar wonen we in woonwagen van twintig vierkante meter op het aardehuisterrein. Met vier mensen en een hond is dat wel krap, ik verlang ernaar om eind dit jaar weer wat meer ruimte te hebben. Maar inmiddels lijkt 95 vierkante meter ons wel erg veel, dus ik sluit niet uit dat we op termijn nog een eenvoudiger huis gaan bouwen.'

aardehuis.nl

transitiontowns.nl

Bekijk ook het filmpje op genoeg.nl

er ook bij. Per persoon verwierven we zo spectaculair meer ruimte. De gemiddelde vloeroppervlakte van een eengezinswoning of appartement steeg van 45 vierkante meter aan het begin van de twintigste eeuw tot 90 vierkante meter eind jaren negentig en tot ongeveer 130 vierkante meter nu. De meeste huizen hebben ten minste vier kamers.

De moderne Nederlander begon veel tijd en geld aan zijn woning te besteden. Al die vloermeters werden gevuld met steeds meer spullen. Ook werd er veelvuldig verbouwd, vergroot en gerestyled. Denk keukens, badkamers en serres. De huizenprijzen bleven stijgen, dus met een overwaarde op het huis kon dat hypothecair zo geregeld worden.

Het aantal consumenten dat bewust niet meeding in de woontrend van groot, groter, grootst, was relatief klein. De laatste jaren voegen zich meer mensen in hun rijen, getuige de blogs en sites die ze erover volschrijven (zie onder aan het artikel). Cijfers over de omvang van de beweging zijn nog niet voorhanden.

Natuurlijk speelt de economische crisis een rol. Velen verloren hun baan en kwamen in de problemen. Huurders bouwden steeds meer huurschulden op, woningbezitters konden hun hypotheek niet meer betalen.

De huizenmarkt donderde ineem; bij gedwongen verkoop blijven velen met een restschuld zitten. Ook bij echtscheidingen heeft het veelgeroemde koophuis plots zijn nadelen. Logisch dat menigeen zich nu afvraagt hoe het anders kan.

Vrijheid

Vrijheid is het toverwoord in het denken over oplossingen. Vooral in Amerika, waar het gemiddelde huis helemaal tot megaproporties is uitgegroeid, en twee tot drie keer groter is dan de gemiddelde Nederlandse woning. Het boek *The Not So Big House* van de Engelse architect Sarah Susanka gaf al in 1998 de aan-

Al die vloermeters moeten gevuld, verbouwd en gerestyled

zet tot de sociale en architectonische 'kleinehuizenbeweging'. Haar gestage opmars wekte bij velen vragen op over het excessief groot wonen, en de crisis maakte ze nog prangender. Waarom wilde ik eigenlijk groter gaan wonen? Word ik er blijer van?

De statistieken in Amerika leerden dat

Natuur- en cultuurmeters

Hoeveel heeft een mens minimaal nodig aan vierkante meters? Dat is niet alleen afhankelijk van de persoonlijke situatie, maar ook van de economie en de cultuur. In het dure Amsterdam is het niet ongewoon met een heel gezin op één enkele verdieping van 80 vierkante meter te wonen. In metropolen als Parijs of New York is het vaak nog meer proppen, en in Tokyo kan een gezin zelfs toe met 40 à 50 vierkante meter. De bewoners nemen daar genoeg mee: de stedelijke voorzieningen bieden voldoende compensatie en verruimen gevoelsmatig hun speelveld. De stad is hun woonkamer, het park hun tuin. Doorgaans hebben plattelandsbewoners meer vierkante meters dan stedelingen. Zo zouden vele Drentenaren voor geen goud hun riante maar

relatief voordelige woonruimte, de rust en de natuur willen verruilen voor een stek in de drukke Randstad.

In de *global village* staan echter ook volop krappe onderkomens: bedoeïenententen in het Midden-Oosten, lemen hutten in Afrika, yurts in Mongolië en iglo's in Alaska, om een paar voorbeelden te noemen. Hele gezinnen en zelfs grootfamilies vinden er hun plek. Of ze vooral in koude of warme oorden vertoeven, doet er blijkbaar niet toe. Hun buitenleven, cultuur en tradities maken wel alle verschil. De compound, het dorp en natuur vergroten hun leefgebied aanzienlijk, en waar wij beklemming zouden voelen in de nauwe sociale relaties, beschouwen andere volkeren ze als bronnen van veiligheid, warmte én ruimte.

De 'small houses beweging' in Amerika:

Foto links: huiselijk geluk op een paar vierkante meter.

Foto midden: Amerikaanse Malissa won met de inzending van deze foto van haar huis in Washington de Smal Cool Contest 2012. Zie tinyurl.com/wedstrijd-kleinste-huis.

Foto rechts: op youtube geeft Jay Schafer een rondleiding door zijn 'tiny house': tinyurl.com/Rondleiding-klein-huis

Ellen Keijzer, gerbewoonster:

'Ik hecht aan een verrekijker en wat bijlen'

Ellen Keijzer (51) is een van de circa vijftig Nederlanders die in een ger wonen. Ze bouwde haar nomadentent zes jaar geleden zelf.

'Mijn leven als alleenstaande moeder met een fulltime baan vond ik zwaar. Ik dacht: als je simpeler leeft, hoef je minder te werken. Ik wilde ook graag meer buiten zijn. Toen ik iemand ontmoette die nomadententen verkoopt en verhuurt, was ik meteen verkocht. Maar mijn kinderen van dertien en vijftien wilden de gemakken van onze bovenwoning in Driebergen. Mijn droom heb ik dus vijf jaar in de koelkast gezet. Toen ik instructeur werd op de metaalwerkplaats van de kunstacademie in Utrecht, zag ik mijn kans schoon: dáár kon ik buiten schooluren zelf mijn tent gaan bouwen.

Negen maanden heb ik eraan gewerkt. Hij is gemaakt van een houten hekwerk en stokken bekleed met drie lagen dekens en canvas. Mijn houtkacheltje zorgt voor warmte en ik kook erop. Een zonnepaneel en een windmolentje leveren energie. In de schuur van de boerderij zijn sanitair

en water. Ik woon op 30 vierkante meter en heb 800 vierkante meter eigen grond; eenderde daarvan is moestuin waarvan ik van maart tot november eet. Mijn huisraad kon ik grotendeels kwijt aan mijn kinderen die op kamers gingen. Dat was een last minder. Ik hecht niet zo aan spullen. Wat ik wel belangrijk vind, is een goede verrekijker en een paar bijlen, want die gebruik ik elke dag. Ik hoef nog maar drie dagen te werken en leef dicht bij de natuur. Je merkt het echt als het vriest of hard waait. Soms maak ik me zorgen of mijn ger blijft staan. Eén keer lekte het. Op mijn eerste staplaats renden op een dag de ratten door de tent, maar gelukkig heb ik me niet laten wegjagen. Nu woon ik heel fijn op het erf van een biologische boerderij waar inmiddels nog twee gers met elk een bewoner staan. Ik heb goed contact met de boer en boerin. Als zij op vakantie zijn, logeert hun jongste dochter van veertien soms bij mij.'

gerbewoners.nl, nootmeerhaast.nl.

Bekijk ook het filmpje op genoeg.nl

dit niet het geval was. Amerikanen waren het gelukkigst in de jaren vijftig, nog voordat ze groter gingen wonen. Daarna zetten ze zichzelf klem. Zeker vijftien jaar van hun leven werken ze voor hun huis, om over de bank-schulden voor hun andere bezittingen maar te zwijgen. De verloren vrijheid moesten ze weer terugwinnen. Talloze Amerikanen waagden de stap: voor nog geen 50.000 dollar kochten een huisje, en nu leven ze schuldenvrij en met lage woonlasten. In Europa schrijft met name de Britse pers over het kleine huis.

Ontrommelen

De *small houses* die de kleinehuizenbeweging promoot zijn vaak 46 vierkante meter, maar groter en kleiner bestaan ze ook. Qua formaat vertonen ze dus overeenkomsten met vele Europese woningen, maar allemaal laten ze zien dat een de westerse mens met aanzienlijk minder ruimte toe kan dan hij nu gemiddeld in gebruik heeft en dat die kleinere ruimte zeer gunstige bijeffecten heeft. De aanschaf of huur ligt veelal lager, en omdat je spullen maar met mate kunt opbergen, schaf je er niet snel te veel van aan. Wat je al te veel hebt, verkoop je. Een kleiner huis zet vanzelf aan tot een duurzamer leven.

Maar het belangrijkste effect zit tussen de oren. Mensen krijgen weer overzicht over hun huis en hun spullen, en hebben minder verantwoordelijkheden om zich druk over te maken. Waar eerst *personal organizers* en extra opslagruim-

te ingehuurd moesten worden om de chaos te bedwingen, is eenvoud nu het devies. De aanhangers van *simple living* en minimalisten krijgen gelijk. Zelfs al wil je niet zo ver gaan als sommigen van hen – het schrikbeeld van kale, ongezellige woonkamers doemt op – toch werkt ontrommelen voor iedereen goed. Je ontdoen van overbodige rommel geeft opluchting en laat ruimte voor het besteden van tijd en aandacht aan zaken die je echt belangrijk vindt. Opvallend is dat consuminderen rond wonen goed aansluit bij een andere trend: die van mobiel flexwerken. Veel ondernemende jongeren willen overal, zelfs wereldwijd, kunnen wonen en werken. Bij zo'n levensstijl past geen

Een kleiner huis zet vanzelf aan tot een duurzamer leven

grote koopwoning met hopen huisraad. Papier en boeken zijn niet meer nodig, het kantoor – laptop, smartphone, eventueel een camera – kan in één tas, documenten hangen ze in de *cloud*. Strakke organisatie en efficiëntie troef dus. Los van deze groep zzp'ers, want dat zijn het vaak, zullen alle werknemers in de toekomst meer en meer flexibel moeten zijn. Down-

Mobiele muren

Opzienbarende moderne microhuizen krijgen momenteel overal ruim aandacht; hier en daar herleeft ook de belangstelling voor traditionele kleine woningen. Tot het internationale culturele erfgoed behoort immers al een lange lijst van woonwagens en -schepen, minigrachtenpanden en hofjeswoningen, pied-à-terres, ministudio's, cottages, lemen en blokhuizen en andere onderkomens. Afgaand op de reacties op de huisvideo's op internet hebben mensen best belangstelling voor downsizen. De voordelen zijn evident en als het comfort maar goed is, willen ze best ver gaan. Voor iedere smaak is ook iets te vinden. Kleine huizen verschillen onderling enorm. Ze zijn oud of nieuw, extreem klein (van minder dan 10 vierkante meter) of flink groter, strak design of romantisch Pipo de Clown-achtig met wielen. Sommigen vrezen het benauwd te krijgen in kleine

ruimtes. Optische illusies kunnen dan helpen: spelen met de lichtval door ramen en dakkoepels en het gebruik van spiegels. Verschuifbare muren en panelen, multifunctionele en opklapbare bladen en banken, hoogslapers, slimme opbergmogelijkheden, mini-apparaten en andere snufjes op maat doen de rest. Wie heel enthousiast raakt en meteen een echt microhuis wil bouwen, moet wel rekening houden met de wetgeving. Het Nederlandse Bouwbesluit vereist minimale huismaten en je woning op wielen zetten geeft ook juridische complicaties. De recreatiewoning – ook een klein huis – biedt mogelijk een lichtpuntje. Sinds 1 januari 2012 mogen gemeenten zelf bepalen of de recreatiewoningen in hun gebied permanent bewoond mogen worden. De site <http://permanent-wonen-recreatiewoning.nl> biedt een uiterst praktisch overzicht van alle gemeentes en hun beleid.

Foto's links: de Poolse architect Jakub Szczesny ontwierp dit huis van anderhalve meter breed voor de Israëlische schrijver Etgar Keret.

Foto boven: Architect Gary Chang noemt zijn miniwoning in Hong Kong zijn *Domestic Transformer*. Door bewegende wanden is het mogelijk om op enkele vierkante meters 24 verschillende ruimten te creëren: tinyurl.com/genoeg-mobiele-muren

Petra Hubbeling, huisoppasser:

‘Geen bezit is ook geen zorgen’

Boeddhistische monnik Petra Hubbeling (52) verkocht in mei 2012 haar stadsboerderij in Vianen. Sindsdien past ze op huizen.

‘Etty Hillesum schreef dat je, als je alles in je hebt, zelfs gelukkig kunt zijn als de hemel het dak van je huis is. Dat zette me aan het denken. Gaan zwerven ging me te ver, maar ik kon wel onderzoeken of ik overal zou kunnen leven. Mijn huis verkopen, het leverde zeven ton op, vond ik minder eng dan mijn managersbaan verruilen voor een bestaan als zelfstandige, vijf jaar eerder.

Mijn foto’s heb ik zonder problemen in de vuilnisbak gegooid. De inboedel heb ik weggegeven aan bekenden en onbekenden. Zij waren heel blij met mijn spullen. Onlangs zat ik in het huis van een vriend die een tafel, een schaal en een krantenbak van mij heeft. Dat voelde vertrouwd. Ik mis mijn spullen niet, maar als ik door de stad loop, ben ik gek genoeg nog net zo hebberig als voorheen. Alleen koop ik nu niks meer.

Met mijn auto reis ik door het land met drie koffers, drie

kratten en drie tassen, gevuld met kleren en boeken. Bij een vriendin op zolder staan nog vijf dozen. Ik heb al in zes plaatsen gewoond, in huizen van bekenden of onbekenden die op vakantie zijn. Mijn maximumperiode per huis is een halfjaar, anders krijg ik toch weer zorgen over bijvoorbeeld onderhoud. Geen bezit is geen zorgen. Ik kan niks meer kwijtraken en heb weinig kosten. Het liefst wil ik bij de dag leven, maar tot november heb ik al onderdak. Het vele verhuizen maakt me niet onrustig. Als ik mijn eigen plekje heb gecreëerd met mijn boeddhabeeldje, wierook, een kaarsje en mijn favoriete boeken, voel ik me overal thuis en gelukkig. Door de voortdurende wisseling van omgeving word ik wel steeds meer een kluizenaar. Mijn telefoon en laptop zijn onmisbaar: om nieuwe adressen te vinden via Twitter, maar ook voor sociale contacten. Laatst vroeg een vriendin of ik op haar huis mét puberzoon wilde passen. Hij is een schat, maar dat vond ik een te grote verantwoordelijkheid.’

petrahubbeling.nl

sizen is dus eigenlijk vooruitzien. Angst voor statusverlies is wel iets dat mensen er soms van weerhoudt te downsizen en te ontrommelen. Maar zoals het voorbeeld van Jay Schafer laat zien, een van de leiders van de

kleinehuizenbeweging, wekken ze ook algemeen bewondering op. Familie, vrienden en kennissen begrepen hem eerst niet, tot ze zagen hoe comfortabel en vrij hij kon leven in zijn voordelige minihuis. 🏡

Kleine huizen:

tumbleweedhouses.com, faircompanies.com/videos, thetinylife.com, resourcesforlife.com/small-house-society
<http://pinterest.com/rbarnett16/the-simple-life/>

Minimalistisch en simpel leven:

dutchminimalist.wordpress.com, simplifylife.nl, zenhabits.net

Marco Ganzeman, communitylid:

'Ik heb nooit op mezelf gewoond'

Marco Ganzeman (49) woont sinds 1995 in Franciscaans Milieuproject Stoutenburg, een woonwerkgemeenschap bij Amersfoort. Hij heeft zeven huisgenoten.

'Tijdens mijn studie bedrijfskunde kwam ik op het spoor van Mahatma Gandhi. Zijn opvattingen over geweldloosheid spraken me aan. Ik las dat er ook in Nederland mensen in zijn geest leven. Zo vond ik leefgemeenschap De Weyst in Handel. Daar heb ik in 1992 een jaar gewoond. Het samenleven sprak me aan. Ik zocht een grotere gemeenschap en ontdekte Stoutenburg. Daar woonden toen nog zestien mensen.

Eerst deed ik mee aan een tuinweek en een bosweek. We werkten buiten, aten met de bewoners en deden mee met de drie meditaties per dag. Ik voelde me op mijn plek en vroeg of ik op Stoutenburg kon komen wonen. De proeftijd beviel goed, dus zei ik mijn studentenkamer – waarnaar ik na de Weyst

was teruggedaan – en mijn werk als postbode op. De combinatie van aandachtig leven in een vast dagritme, samen wonen en werken en verbondenheid met de natuur vind ik belangrijk. Onze gemeenschap heeft een religieuze basis, maar die is niet perse christelijk. Woorden als God, Bron, Liefde en Mysterie gebruiken we door elkaar.

Ik begeleid vrijwilligers in de moestuin, ontvang gasten, kook en plan de groepen die wij in de weekenden in ons conferentieoord ontvangen. We werken vijfeneenhalf

uur op een dag. De andere communityleden werken ook buitenshuis, maximaal tweeënhalve dag. Inkomsten gaan in de grote pot. Iedereen krijgt kost en inwoning en 170 euro zakgeld per maand. Op vrije dagen gaan we onze eigen gang. We hebben allemaal een eigen kamer. Mijn vriendin Carolien is hier in 2002 komen wonen. Tot 2008 woonden hier ook jonge stellen met kinderen; nu zijn wij de jongste bewoners.

Meestal vind ik het komen en gaan van vrijwilligers en deelnemers aan activiteiten leuk, maar afgelopen zomer werd ik even gallisch van al die mensen. Toen heb ik een paar dagen extra vrij gekregen. Samen delen, van spullen en ervaringen, vind ik het belangrijkste hier. Ik heb altijd weinig eigen spullen gehad en nooit op mezelf gewoond. Het samen leven zou ik niet kunnen missen.'

stoutenburg.nl

Bekijk ook het filmpje op genoeg.nl

Foto: Joep Naber